Birinyi József

népzenész, hangszeres szólista, népzenekutató, a Népmûvészet Mestere, televíziós vállalkozó

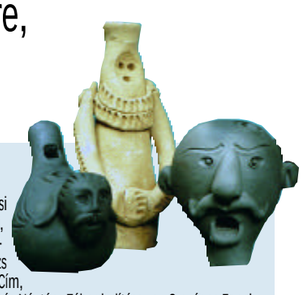

Jelentõsebb eredmények és külföldi fesztiválok:

1978. Tápiószecsõ: Népzenei Verseny 1. díj KÓTA Arany Minõsítési fokozat. – 1980. Népmûvészet Ifjú Mestrere cím, Dél-Pest megyei, Ország-közepe Népzenei Találkozó indítása, rendezése. – 1983. Ki-Mit-Tud döntõ, Közönségdíj, Népmûvészet Ifjú Mestere cím. – 1984. Párizs Fesztiváldíj, Népmûvészet Ifjú Mestere cím. – 1984. Kiváló Együttes Cím, Népmûvelési Intézet Nívódíja. – 1985. Csutorás Nemzetközi Népzenei és Néptánc Tábor indítása, az Országos Zenekar- és Népdalkör-vezetõi Tanfolyam rendezése. – 1986. A Táborfalvi Közmûvelõdési és Népzenei Egyesület alapítása. – 1987. Ki-Mit-Tud döntõ, Különdíj – 1987. Middlesbrough Fesztiváldíj, 1. helyezés. – 1988. Kiváló Együttes Cím, SZÖVOSZ Nívódíj. – 1989. Phenjan É-Korea VIT Különdíj, Népi Iparmûvész cím. – 1990. Népmûvészet Ifjú Mestere cím. – 1991. Vilnius Fesztiváldíj, Sevilla EXPO Záróm Gálamûsor (Csutorás, Magyar Folk Trio). – 1996. Szöul, Fuvós Népzenei Világfesztivál, Fesztiváldíj, Különdíj. – 1996. óta a Csutorás Táborok végén Csutorás Fesztivál és Gála sorozat házigazdái, rendezõi. – 1999. Monori, megyei Ki-Mit-tud 1. 2. helyezés. – 2000. Karéj Fesztivál, Örkény, 1. helyezés. – 2002. Mezõtúri Gyermek Népzenei Fesztivál díja. – 2003. Hajnal akar lenni… Népdalverseny, Szatmárnémeti, Különdíj. – 2004.Monori Ki-Mit-Tud 1. hely, Karéj Fesztivál 1. hely. – 2006. KÓTA Arany Páva Nagydíj (Dabas), A X. Országos Népzenei Gála díja (Eger). – A táborfalvi együttesek minden országos népzenei minõsítésen Arany és Arany Páva fokozatot értek el. (16 Arany, 5 Arany Páva, 1 Arany Páva Nagydíj). – 2007-2008. Arany Páva minõsítés.

Birinyi József foglalkozását tekintve népzenekutató, népzenész, a Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetségének alelnöke. Végyészetet, közgazdaságot tanult és néprajzos diplomát is szerzett, 1985 és 1995 között a Néprajzi Múzeum Népzenei Osztályát vezette és hangszeres kutatással foglalkozott, a Duna Tv indulását követõ idõszakban két évig a mûvelõdési és zenei fõszerkesztõség munkáját irányította. Televíziós mûsorkészítõ cége fõként népzenei mûsorokat, összeállításokat készített és készít ma is a gazdasági, közéleti mûsorok mellett több mint húsz magyar történeti és népi hangszer avatott megszólaltatója. Szóló hangszerbemutató mûsorain a zengõ eszközök kultúrtörténetérõl, eredetérõl, használatáról, jellegzetességeirõl, hiedelmeirõl beszél és minden egyes hangszeren, hangkeltõn jellegzetes dallamokat muzsikál. Szóló és zenekari koncertjeivel már több, mint negyven országban turnézott, több tucat rádió-, televízió-felvételt, lemezt, kazettát, filmet készített, amelyekre nívódíjakat, fesztiváldíjakat kapott.

Az 1000 darabból álló hangszergyûjtemény a maga nemében Magyarországon a legnagyobb, de nemzetközi vonatkozásokban is jelentõs magángyûjtemény. Népzenekutatói tevékenysége elsõsorban a hangszeres népzenére és a hangszerekre koncentrál. Kutató gyûjtéseket, dokumentálásokat már több mint harminc éve végez a Kárpát-medence magyarnyelvû, szomszédos és távolabbi területein egyaránt. Feldolgozta a magyar néprajzi hang- és képrögzítés történetét, módszertanát, összefoglaló kiadványt, filmsorozatot készített a magyar népi hangszerekrõl, publikálta 2 CD-n egy írásos tanulmánnyal Bartók Béla Anatóliai fonográfos teljes gyûjtését. Birinyi József szerezte és zenélte a Millecentenáriumi szignált, valamint az Ópusztaszeri Nemzeti Emlékparkban felállított Feszty-körkép zenéjét, valamint az Elefántkirály c. film (Balázs Ádám) zenéjének elõadásáért Zenei Nagydíjat kapott az USA-ban.

Édesapjával és testvérével Táborfalván készítenek hangszereket: citerát, tekerõlantot, bõrdudát, nádsípot, pánsípot, facimbalmot, xilofont, lopótök-citerát, furulyákat, ütõgardont, töktamburát, köcsögdudát, hólyagsípot, flótát és különbözõ hangkeltõket, játékhangszereket. Termékeik a világ minden részére eljutottak már. – „Apám lakodalmas zenész volt, de háznál is muzsikáltak, kedvükre mulattak. Ez a hagyomány éltetõ ereje, a tapasztalat, hogy ezt láttuk, erõszakolni nem lehet a hagyományápolást. De az az erõ is mûködik, hogy akkor szeretnénk megismerni nagyapáink szokásait, amikor már kellõen eltávolodtunk tõle” – mondja Birinyi József. A családi zenélésekkel, az otthoni hangszerkészítéssel meghatározó élményt nyújtó apa akaratlanul állította pályára két fiát. Birinyi András lakodalmi zenekarnak volt vezetõje, hegedûs primása, jól citerázott, szájharmonikázott és ezermester parasztember módjára hangszereket is készített.

Ha valami igazán míves kidolgozású és tetszetõs, gyakran mondjuk rá, hogy olyan, mint egy ékszer. A szép régi zeneszerszámokat nézegetve is ez juthat eszünkbe, már ha egyáltalán találkozunk néhány valóban értékes, antik példánnyal. Mert az ilyenek valódi ritkaságok, és különös értéküket csak fokozza, hogy egy hangszergyûjtemény megalapozásához kevés egy emberöltõ: családok, generációk megszállottsága kell ahhoz, hogy létrejöjjön egy jelentõs

hangszergyûjtemény. Az idõsebb Birinyi megalapozta a gyûjtõ munkát, fiai pedig méltóan folytatták – ki-ki a maga módján. Az idõsebb testvér András, szintén hangszerkészítõ népi iparmûvész, a Népmûvészet Mestere.

Az 1975-ben alapított Táborfalvi Népzenei Együttes hangszerei már a Birinyi család mûhelyében készültek. Zeneszerzéseik nagy számban jutottak el – Magyarországon és külföldön egyaránt – az óvodáktól a zeneiskolákig, szakköröktõl a hivatásos zenészekig. Arspoeticaként vallják, hogy a hagyományos stílus jellegzetességek megtartása mellett, zeneileg tökéletes hangszereket kell készíteni, hogy a hangszer élményszerûen közvetíthesse ma is a

múlt üzenetét. Szlogen: „Birinyi Hangszer: A tiszta hang”

A családi összefogásban gyarapodó gyûjtemény restaurálását, mentését, elhelyezését az apa és két fia oldotta meg. A családi ház és mûhely mérete már alkalmatlan a hangszerek méltó, áttekinthetõ, mások számára is hozzáférhetõ elhelyezésére, bemutatására. Így a 70-es évek közepétõl rendszeresen vándorkiállítás sorozatot szervez a család, amelyen ma már településenként 3-4 hétig, kb. 400 hangszer kerül a nagyközönség elé. Minden kiállítást a „Síppal, dobbal…” címû hangszerbemutató mûsorral nyitnak meg, amelyben több mint 50 történeti és népi hangszerünk készítésével, használatával, hiedelmeivel és koncertszerû megszólaltatásával ismerkedhetnek meg, interaktív módon az érdeklõdõk.

A Birinyi Gyûjteményt már sok helyen csodálhatta a közönség. Külföldön, sõt több világrészben is jártak már hangszereikkel, és vitték el a hírét a magyar szónak és a magyar népzenének. A gyûjtemény és a kapcsolt elõadások, bemutatók, koncertek, foglalkozások országunk, kultúránk hírnevét öregbítette. Birinyi József elõadómûvészi, néprajz-, népzenekutatói, oktatói és filmrendezõi tevékenységért 2007. márc. 15-én a Magyar Köztársasági Érdemkereszt kitüntetést kapta. A Birinyi testvérek a legnagyobb szakmai alázattal és szeretettel ápolják a hagyományt. Birinyi József hallatlanul sok hangszeren játszik. „Ez csak úgy jött magától, hiszen a hangszercsaládokból elég egyet ismerni, a többire ráérez az ember” – mondja a mûvész.

A következõ hangszereken játszik: Citera, koboz, tambura, tökcitera, mandolin, ütõgardon, tekerõlant, trombitahegedû, bõrduda, fújtatós duda, nádsíp, töröksíp, hólyagsíp, klarinét, tárogató, hosszúfurulya, kettõsfurulya, pásztorfurulyák, fafuvola, peremfurulya, tilinkó, kaval, okarina, körtemuzsika, cserépsípok, pánsíp, do-

romb, facimbalom, hangkeltõk, hangszerpótló eszközök.

– „Egy Tradíció Ház tervem megvalósításán dolgozom, amely komplex intézmény, zeneház lesz. Állandó hangszerkiállítással, hangszerkészítõ mûhellyel, foglalkozásokkal, koncertekkel, táncházakkal, filmvetítésekkel, tv- és hangstúdióval, közvetítéssel, szakmai bázissal, kutatósarokkal, alkotóházzal, tájházzal, közmûvelõdési térrel, archívummal, értékes szórakozási lehetõségekkel, online szolgáltatásokkal, amelyben lehetõsége nyílhat mindenkinek, hogy a XXI. század eszközei segítségével szerezhessen élményt, ismeretet hagyományainkból.” Összeállította: Kuruczleky Ilona